

**Riigikogu XIV koosseisu korruptsioonivastase erikomisjoni tegevuse ülevaade
(19. juuni 2020 – 14. juuni 2021)**

Tallinn

14.06.2021 nr 2-4/KVEK/2

Riigikogu XIV koosseisu korruptsioonivastane erikomisjon moodustati Riigikogu 16. mai 2019. aasta otsusega Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 19 ja korruptsioonivastase seaduse § 9 alusel nendes õigusaktides nimetatud ülesannete täitmiseks.

Aruandeperioodil kuulusid komisjoni:

Komisjoni esimees: Eduard Odinets

Komisjoni liikmed: Valdo Randpere (aseesimees)

Paul Puustusmaa

Priit Sibul

Timo Suslov

Marko Šorin

Riigikogu XIV koosseisu ajal enne 9. veebruari 2021 olid korruptsioonivastase erikomisjoni (komisjon) liikmed Siim-Valmar Kiisler, Andres Sutt, komisjoni endine aseesimees Marek Jürgenson on käesoleval ajal riigieelarve kontrolli erikomisjoni aseesimees ning komisjoni endine esimees Katri Raik astus Riigikogu liikme kohalt tagasi 29. detsembril 2020. Paul Puustusmaa on olnud komisjoni liige Riigikogu XIV koosseisus algusest peale.

3. juunil 2021 tegi Riigikogu juhatus otsuse määrata korruptsioonivastase erikomisjoni liikmete arvuks 6 (kuus) ning Eesti Reformierakonna fraktsiooni esindajate arvuks 2 (kaks) ja nimetas 8. juunil 2021 komisjoni uueks liikmeks Timo Suslovi.

Vahemikus 19. juuni 2020 – 14. juuni 2021 on toimunud 34 korruptsioonivastase erikomisjoni istungit, neist 2020. a sügisel toimus 11 istungit, lisaks 3 ühist istungit riigieelarve kontrolli erikomisjoniga, ning 23 istungit 2021. a kevadel, sh 5 erakorralist istungit. Komisjoni eelmise koosseisu viimane istung toimus 14. detsembril 2020 ning uus koosseis valis esimehe ja aseesimehe selle koosseisu esimesel istungil 11. veebruaril 2021.

Parlamentaarset järelevalvet teostamisel korruptsioonivastaste meetmete rakendamisel keskendus komisjoni töö järgmistele küsimustele:

1. Euroopa Nõukogu korruptsioonivastase riikide ühenduse GRECO V hindamisvooru soovitude rakendamine;
2. Lobireeglite arendamine;

3. COVID-19 mõjud: vaktsineerimise korraldamine ja kriisimeetmete rakendamine;
4. Kõrgete ametiisikute huvide konflikti tunnuseid sisaldavate juhtumite käsitlemine kaasusepõhiselt;
5. Huvide deklaratsioonide täitmise nõustamine ja kontroll, huvide deklareerimise keskkonna arendamine;
6. Isikute pöördumised.

Töö käigus on komisjon andmeid kogunud ning kohtunud valdkonna ekspertide ja otsustajatega nii avalikust kui erasektorist. Märtsis 2021 andis komisjon videokonverentsi käigus ja hiljem kirjalikult oma panuse Euroopa Komisjoni õigusriigi raporti koostamisse.

Koostöös riigieelarve kontrolli erikomisjoniga käsitleti rahandusminister Martin Helme ajal advokaadibürooga Freeh Sporkin & Sullivan sõlmitud lepingu kujunemise ja sõlmimise asjaolusid ning ühiste istungite ja mõlema erikomisjoni ühiste kuulamiste käigus saadi teavet peaminister Jüri Rataselt, justiitsminister Raivo Aegilt, välisminister Urmas Reinsalult, riigisekretär Taimar Peterkopilt, Riigikantselei õigusloome juhilt Kristi Purtsakult, juhtivalt riigiprokuröri Taavi Pernilt, Finantsinspektsiooni juhilt Kilvar Kesslerilt, rahandusminister Martin Helmelt ning ta nõunik Kristel Menningult ja advokaadibüroo Freeh Sporkin & Sullivan poolt Louis Joseph Freeh'lt, Benito Romanolt ja Walter Donaldsonilt. Pärast otsuse tegemist leping nimetatud advokaadibürooga lõpetada andis asjade käigust ülevaate rahandusminister Keit Pentus-Rosimannus. Osaliselt haakus selle teemaga ka komisjoni kohtumine Eesti justiitsatašee USA-s Indrek Tibariga, kes selgitas oma ülesandeid Eesti ja USA õiguskaitseasutuste vahelise koostöö korraldamisel ja sõltumata kuriteo olemusest Eesti Vabariigi esindamisel USA õiguskaitseasutuste juures, kui õigusrikkumisel on puutumus Eestiga.

Jätkuna komisjoni poolt 2019/2020. a tehtud uurimusele opositsiooni kaasamisest kohaliku omavalitsuse tegevusse on käsitletud kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) arendamist. Septembris 2020 anti arvamus KOKS muudatuste väljatöötamiskavatsusele ning 2021. a kevadel algatas komisjon KOKS muutmise seaduse eelnõu. Eelnõu eesmärk on kõrvaldada KOKS sisemine vastuolo, mis tekkis Riigikohtu otsusega tühistada KOKS säte, mis keelas tegutseda volikogu liikmena sama kohaliku omavalitsuse asutuses töölepingu alusel töötavatel isikutel, kuid lõi huvide konflikti võimaluse, mis tekib nende isikute osalemisel kohaliku omavalitsuse volikogu revisjonikomisjoni töös.

GRECO V hindamisvooru soovitude rakendamise käigust andsid korduvalt ülevaate korruptsioonivastase tegevuse koordinaator Justiitsministeerium, aga ka Politsei- ja Piirivalveamet.

2020. a lõppes korruptsioonivastane tegevuskava 2013–2020 ning Justiitsministeeriumiga arutati korduvalt uue korruptsioonivastase tegevuskava 2021–2025 koostamist, mille Vabariigi Valitsus kiitis heaks 11.02.2021.

Lobiteemade käsitlemine jätkus osalemisega MTÜ Korruptsioonivaba Eesti korraldatud lobivebinaril ning GRECO V hindamisvooru soovitude rakendamise juhendiga töötades. Samuti kuulati ära Kaubandus-Tööstuskoja nägemus lobitöö reeglustiku korrastamisest.

COVID-19 haakus korruptsioonivastase erikomisjoni tegevusega mitmeti – uuriti vaktsineerimise korraldust, korduvalt käsitleti kriisimeetmete rakendamist, mis on pälvunud ka

Riigikontrolli ja Õiguskantsleri Kantslei tähelepanu, ning mõne kriisimeetme rakendamise osas on leitud ka süüteo tunnuseid, mida praegu käsitlevad õiguskaitseasutused. Oma praktikast kriisimeetmete rakendamisel selgitasid Sihtasutus KredEx, Maaelu Edendamise Sihtasutus (kutsutud oli ka maaeluminister) ja Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus.

Riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ osas tegi komisjon ettepanekuid riigi arengus ja valitsemises suurema läbipaistvuse edendamiseks. Samu väärtusi põhistas komisjon oma praktikast näiteid tuues (ebaselgus nn katuseraha jagamisel ja kriisimeetmete otstarbe osas) ka riigieelarve kontrolli erikomisjonile riigieelarve seaduse arendamise vajadusi selgitades.

Avalike vahendite võimaliku erahuvides kasutamise osas kõrgete ametiisikute poolt käsitleti juhtumeid uurides eelkõige, kas avalike vahendite kasutamise reeglid on piisavalt selged ja üheselt mõistetavad. Kuivõrd selgus, et reeglid ei ole ühetaolised kogu avalikus sektoris ning mitmeti võidakse tõlgendada neid ka asutusesiseselt, on kohane teha ka edaspidi selgitustööd reeglistikes ühisosa suurendamiseks.

Komisjoni uue koosseisu prioriteetide kaardistamiseks toimus komisjoni seniste koostööpartnerite Justiitsministeeriumi, Erakondade Rahastamise Järelevalve Komisjoni (ERJK) ning MTÜ-ga Korruptsioonivaba Eesti avalik istung, mille tulemina tegi komisjon Justiitsministeeriumile ettepaneku töötada välja eelnõu ERJK-le täiendavate õiguste andmiseks ning pöörata tähelepanu ka erakondade varjatud rahastamise vältimisele, samuti ettepanekuid korruptsioonivastase tegevuskava täiendamiseks.

Lisaks kriisimeetmete rakendamisele pidas komisjon oluliseks veenduda läbipaistvuses ka muude avalike vahendite kasutamisel ning uuris Euroopa Liidu vahendite (sh otsetoetuste ja investeeringukavade) planeerimise ja kasutamise menetlust.

Komisjonile tehtud pöördumiste käsitlemisel tutvuti lisaks pöördumise asjaoludele selle teema taustsüsteemiga laiemalt – nt menetledes kaebust kohaliku omavalitsuse veebilehe selle haldaja poolt erahuvides kasutamisest tutvus komisjon nende veebilehtede pidamist ja arendamist korraldava reeglistiku ja praktikaga ning piirkondliku toetusprogrammi kohta esitatud kaebuse uurimisel vaadeldi kogu toetusprogrammide süsteemi ja otsustusprotsesse ning võrreldi erinevate piirkondlike toetusprogrammide reeglistikke.

2021. aasta esimesel poolel käsitleti meedias korduvalt naftatoodete laevalt laevale ümberpumpamist, mistõttu uuris korruptsioonivastane erikomisjon ka vastava reeglistiku kujunemist ning tulevikuplaane.

Komisjoni tööst on võrsunud korruptsioonivastase seaduse täiendamise ettepanekud, mille viimistlemiseks ja menetlusse esitamiseks ootab komisjon Justiitsministeeriumi poolt läbiviidavat korruptsioonivastase seaduse analüüsi.

Komisjoni ülesannete hulka kuulub huvide deklaratsioonide kontrollimine, millega kaasneb ka iga-aastane deklarantide nõustamine. Senise praktika pinnalt tegi komisjon ettepanekud huvide deklaratsiooni esitamise ja kontrollimise sisuliseks edendamiseks registri vastutavale töötlejale Justiitsministeeriumile ja volitatud töötlejale Maksu- ja Tolliametile, samuti seda keskkonda arendavale Rahandusministeeriumi infotehnoloogiakeskusele.

Aruanne komisjoni tööst on koostatud lähtuvalt korruptsioonivastase seaduse § 9 lõikest 4, mille kohaselt esitab erikomisjon vähemalt üks kord aastas Riigikogule ülevaate komisjoni tegevusest ja tulemustest.

Käesolev ülevaade on läbi vaadatud ja kinnitatud erikomisjoni 14. juuni 2021. aasta istungil ja esitatakse Riigikogule.

(allkirjastatud digitaalselt)

Eduard Odinets

Komisjoni esimees